

A sepia-toned photograph of a woman with her hair in a bun, wearing a white lace dress with a dark ribbon at the neck. She is looking out of a train window. The background is a blurred landscape.

Goudpapaver

LAILA
IBRAHIM

ROMAN

De vriendschap tussen twee families wordt op de proef gesteld
in een snel veranderende maatschappij.

Voorwoord

Jordan

Ik dacht dat mijn opleiding ons zou beschermen – als een gesmeed harnas, waar het kwaad en de haat niet doorheen kunnen. Maar ik had me vergist. Misschien moet elke generatie de illusie hebben dat zij een eind kan maken aan het onrecht, alsof dit eerder nog bij niemand was opgekomen. Zonder die stellige en absurde hoop geloof ik niet dat we het volhouden.

Hoofdstuk 1

Jordan

Chicago, Illinois
April 1894

‘Tja, dan zal ik die mooie klaprozen wel nooit meer zien... of Lisbeths gezicht,’ zei moeder, terwijl ze Jordan recht aankeek.

Haar donkerbruine ogen glansden. Ze deed geen moeite om haar tranen weg te knippen. Jordans ogen leken op die van haar moeder. Ze onderdrukte de neiging om te protesteren, om moeder te zeggen dat ze het bij het verkeerde eind had, dat haar eetlust weer terug zou komen, samen met haar kracht. Maar liegen had geen zin. Haar moeder was stervende en zou Jordan voor altijd verlaten.

Onzichtbare handen knepen Jordans keel dicht. Ze zat op de rand van haar moeders bed, zo dichtbij dat ze een knokige heup tegen haar dijbeen aan voelde. Haar dochter, Naomi, stond vlakbij. Wekenlang hadden ze vergeefs naar iets gezocht, wat dan ook, wat moeder binnen kon houden. Maar de verschrikkelijke waarheid, waarvoor iedereen eigenlijk al bang geweest was, was eindelijk uitgesproken.

Moeder pakte Jordans hand en streekte er met haar gerimpelde duim overheen. ‘Ik heb een mooi leven gehad... een heel mooi leven. God heeft me met meer gezegend dan waar ik recht op had. Ik ben niet bang om naar huis te gaan.’

Ze zuchtte. ‘Ik wilde alleen dat ik kon zien hoe alles af gaat lopen.’ Even lachte moeder zwak. ‘Wat een dwaze oude vrouw ben ik toch!’

‘Omi, niemand zou u ooit een dwaas durven noemen,’ wierp Naomi tegen. ‘U verdient alles wat u heeft... en meer nog. Nadat u uw hele leven zo hard gewerkt heeft voor ons allemaal, verdient u alleen nog maar rust. Ik ben zo terug met een drankje tegen de pijn.’

Jordan was geraakt door Naomi’s kalme zelfverzekerdheid. Haar gereserveerde dochter was op de een of andere manier veranderd in een evenwichtige jonge vrouw.

Naomi verliet haar grootmoeders slaapkamer. De klik van de deur echode in de ruimte. Gedempt licht scheen door het enkele raam, dat uitkeek op een smalle, lichte doorgang, een kleine opening tussen dicht op elkaar gebouwde huizen.

Moeders lichaam was gekrompen onder haar vervaalde quilt. Jordans blik gleed over de verschillende stukjes stof die haar moeder warm hielden – onsamenhangende delen van hun levens, aan elkaar vastgenaaid. De jurk waarin moeder ontsnapt was vormde het middelpunt, het zelfgesponnen plantagekatoen nog altijd sterk en intact, terwijl veel van de andere stoffen door de jaren heen versleten waren. Rondom het ruwe, sterke materiaal zaten vierkante blokken, gemaakt van de restanten van Samuels broeken, Jordans jurken en pops’ overhemden.

Jordan streek over enkele van de kleurrijke lapjes van de quilt. Iedere keer als er een gat ontstaan was, had moeder uit het beste deel van shirts waar de kleinkinderen uitgegroeid waren een vierkantje geknipt, zodat ‘ook die mijn geest kunnen verwarmen terwijl ik slaap’. Jordan wreef over de stukjes kleding van haar kinderen, terugdenkend aan de periode waarin ze nog klein waren. Ze hunkerde naar het gevoel van die heerlijke kleine lijfjes van Naomi en Malcolm in haar armen.

Met haar vinger streek ze over een geborduurd rood schoentje. Het was het enige wat nog over was van het babydekentje dat

Lisbeth Johnson meer dan veertig jaar geleden voor haar gemaakt had – een klein meisje dat via een naaiwerkje hun familie probeerde binnen te komen. Als kind had Jordan zich altijd proberen voor te stellen hoe het zou zijn om zo'n paar felrode schoenen te bezitten, en daarmee op zondag de hele geloofsgemeenschap te betoveren.

Van de bordeauxrode jurk waarin Jordan getrouwd was, was vijftien jaar geleden een nieuwe rand voor de quilt gemaakt.

Elk aanbod om een nieuwe quilt voor haar te maken, had moeder afgewezen, met de mededeling dat ze de rest van haar levensdagen zou slapen onder de deken die haar al zolang warm gehouden had. En nu zou haar wens binnenkort in vervulling gaan. Moeder zou haar laatste adem uitblazen onder dezelfde deken die pops bedekt had toen hij tien jaar eerder in deze zelfde kamer overleden was.

Jordan pakte de dierbare familiebijbel en wreef over de versleten leren kaft. De dunne bladzijden bevatten de eerste woorden die ze ooit gelezen had. Gods boodschap van hoop en geloof was haar hele leven lang al een betrouwbare bron van troost geweest, maar in de maanden na de plotselinge dood van haar echtgenoot had ze het maar holle woorden gevonden. Ze had ze voorgelezen om haar moeder te sussen, maar verwachtte niet dat ze door de dikke laag pijn die om haar eigen ziel heen zat zouden dringen.

‘Wilt u dat ik nog wat voorlees, ma?’ vroeg Jordan.

‘O, ja.’ Moeder knikte met een tevreden glimlach. ‘Ik denk dat je wel weet wat ik nodig heb.’

Jordan opende de bijbel bij de boekenlegger, slikte moeizaam en ging verder waar ze de laatste keer gebleven was: Mattheüs 5.

‘Nee,’ onderbrak moeder haar. ‘Dat niet. Mijn hart verlangt naar Mattheüs 13.’

Jordan zuchtte zacht. Moeder sprak tot haar via het heilige boek. Ze sloeg de flinterdunne pagina's om totdat ze bij de gewenste passage kwam. Jordan nam een slokje water en begon toen met zachte stem te lezen. Moeder sloot haar ogen, een kleine glimlach om haar lippen, terwijl ze luisterde naar de gelijkenis van de zaaier.

En Hij sprak tot hen veel dingen door gelijkenissen. Hij zei: Zie, een zaaier ging eropuit om te zaaien.

En toen hij zaaide, viel een deel van het zaad langs de weg; en de vogels kwamen en aten dat op.

Een ander deel viel op steenachtige plaatsen, waar het niet veel aarde had; en het kwam meteen op, doordat het geen diepte van aarde had.

En toen de zon opgegaan was, verschroeiide het; en doordat het geen wortel had, verdorde het.

Een ander deel viel tussen de dorren; en de dorren kwamen op en verstikten het.

En weer een ander deel viel in de goede aarde en gaf vrucht, het ene honderd-, het andere zestig-, en een ander dertigvoudig.

Wie oren heeft om te horen, laat hij horen.

Jordan las verder, wetende dat moeder deze tekst uitgekozen had om haar dochter aan te sporen open te staan voor het woord van God. Haar stem brak, maar ze bleef doorlezen over het geloof dat zo klein is als een mosterdzaadje: klein maar sterk. Moeder klopte even op haar hand, alsof ze de trooster wilde troosten.

Jordans geloof was verdwenen tijdens die fatale augustusnacht, samen met de laatste adem van haar man. Ze hadden zich net klaargemaakt om naar bed te gaan toen Booker haar geroepen

had. Ze had hem languit aangetroffen op de grond, tegen de kleedingkast aan; zijn bruine ogen, groot en paniekerig, maakten meteen duidelijk dat hij deze aarde ging verlaten. Ze knielde naast hem, legde zijn lichaam recht en pakte zijn hand. Ze deed haar best om hem in zijn laatste momenten gerust te stellen. Terwijl de tranen over haar wangen stroomden, kustte ze hem op zijn wang en fluisterde *dank je wel* in zijn oor. Ze streelde zijn voorhoofd en klopte op zijn borst, terwijl hij met moeite naar adem hapte.

Ze had Naomi of haar moeder er niet bij geroepen – uit barmhartigheid of eigenbelang, dat wist ze zelf niet. Het had gewoon het juiste geleken om alleen te zijn met haar man, op het moment van zijn dood. Ze bleef bij hem zitten totdat de warmte uit zijn prachtige bruine huid weggetrokken was en haar eigen hart koud was.

En nu werd haar moeder van haar afgenomen. God testte Jordan en in tegenstelling tot Job faalde ze.

Zodra haar moeder zachtjes lag te snurken, sloop Jordan weg van het bed. Voordat ze kon plaatsnemen op hun versleten maar fijne bank, overviel Naomi haar met een voorstel.

‘Ma, schrijf Lisbeth; vraag of ze wil komen voordat omi overlijdt,’ zei ze.

Jordan glimlachte naar haar dochter. Met haar negentien jaar was Naomi geen kind meer, maar de echo ervan was nog steeds zichtbaar op haar gezicht. Haar opleiding tot verpleegster was een zegen in deze pijnlijke tijd.

Hoewel Naomi haar opleiding vlak voor de jaarwisseling van 1893 naar 1894 afgerond had, had ze nog niet aan het werk gekund, omdat ze besloten hadden naar Oakland te verhuizen. Een verhuizing die uitgesteld had moeten worden, nu haar moeders maag geen eten meer kon binnenhouden.

Malcolm, Jordans drieëntwintigjarige zoon, had rechten gestudeerd, maar werkte nu bij de Pullman Company, net als zijn vader gedaan had. Afgelopen najaar was hij aangesteld op de route Chicago-Oakland en niet lang daarna was hij begonnen aan zijn missie om hen allemaal naar het westen te laten verhuizen, met als argument dat een nieuwe start goed zou zijn voor Jordan. De kille februarimaand had ervoor gezorgd dat ze ingestemd had.

De weerstand was waarschijnlijk van Jordans gezicht af te lezen, want Naomi drong verder aan. ‘U hoorde toch wat ze zei. *Klaprozen en Lisbeth*. Omi wil Lisbeth nog een keer zien voor haar dood. U kunt het tenminste vragen. Malcolm vertrekt morgenochtend naar Oakland – hij kan een brief meenemen. Ze woont toch vlak bij de plaats waar hij verblijft?’

Jordan knikte. Ze voelde Naomi’s ogen op zich gericht, wachtend op een antwoord.

‘Ik zal erover nadenken,’ antwoordde ze ten slotte. Tot meer was ze op dat moment niet in staat, al zou ze snel moeten beslissen. Malcolm zou voor zonsopkomst de volgende dag naar zijn werk vertrekken. Ze zou die brief dus vanavond nog moeten schrijven, als hij de brenger van hun verdrietige nieuws wilde zijn. Haar borst verkrampte bij de gedachte aan de woorden die ze op papier zou moeten zetten:

Uw Mattie, mijn moeder, ligt op sterven. Kom alstublieft. Haar grootste verdriet is dat ze u niet nog een keer kan zien voordat ze deze aarde verlaat. Ik begrijp dat het enorm omslachtig is om meer dan drieduizend kilometer te reizen om op bezoek te gaan bij een oude vrouw die u al tientallen jaren niet meer gezien hebt, maar het zou zoveel voor haar betekenen, en voor mij, als het zou lukken.

Mocht u niet kunnen komen, zou u haar dan alstublieft een afscheidsbrief willen schrijven?

De tranen stroomden over Jordans gezicht terwijl ze aan haar eikenhouten bureau de brief aan Lisbeth Johnson schreef. Naomi had gelijk. Ze zou haar eigen wensen aan de kant schuiven om dit verzoek namens haar moeder te schrijven, maar Lisbeths antwoord zou sowieso beladen zijn. Niet ingaan op het verzoek zou als een belediging voelen, maar een bezoek van Lisbeth zou als ongepast gezien worden. Jordan zat er niet echt op te wachten om deze tijd door te brengen met een witte vrouw, die ze al meer dan twintig jaar niet gezien had. Maar wat het ook ging worden, voor haar moeder zou ze het doorstaan.

Hoofdstuk 2

Sadie

Oakland, California

Mei 1894

Op de veranda van hun moderne victoriaanse huis stond een keurig geklede zwarte man. Sadie hoopte maar dat de uitdrukking op haar gezicht niet overkwam als onbeschoft. Ze zag zelden een gekleurd iemand in Oakland.

‘Kan ik iets voor u doen?’ vroeg ze de donkergekleurde jongeman.

‘Hoe maakt u het, m’vrouw?’ Hij knikte en glimlachte. ‘Mijn naam is Malcolm Wallace. Woont mevrouw Lisbeth Johnson hier?’

Sadie knikte. ‘Dat is mijn moeder.’ Plotseling was er iets van herkenning. ‘Bent u soms de zoon van juffrouw Jordan?’

‘Ja, m’vrouw,’ antwoordde hij. ‘De kleinzoon van Mattie Freedman.’

‘Lieve help!’ Sadie keek de jongeman stralend aan. ‘Momma zal het geweldig vinden om u te ontmoeten. En ik ook, uiteraard. Uw moeder heeft een heel grote plek in mijn hart en herinnering. Ze was mijn lievelingsjuf. Komt u alstublieft verder.’

Jordan was nog maar negentien jaar geweest – nog bijna zelf een kind – toen ze Sadies lerares geworden was. Maar in Sadies ogen was juf Jordan misschien wel de meest wijze en vriendelijke persoon ter wereld geweest. Met veel genegenheid dacht ze terug aan juffrouw Jordans enthousiasme en sprankelende persoonlijk-

heid, al hadden ze elkaar inmiddels al tientallen jaren niet meer gezien. De geschiedenis en genegenheid tussen hun moeders had waarschijnlijk alleen maar bijgedragen aan haar waardering.

Juffrouw Jordans moeder, Mattie, was ooit momma's geliefde min en verzorgster geweest op de Fair Oaks-plantage in Charles City, Virginia. Mattie was ontsnapt naar Oberlin, Ohio, toen momma een jaar of twaalf geweest was. Sadie vroeg zich weleens af of het puur toeval was dat ook momma daarnaartoe verhuisd was nadat ze met poppa getrouwd was. Enkele van Sadies fijnste jeugdherinneringen hadden met juffrouw Jordan en mevrouw Freedman te maken. Ze waren bevriend geweest, door omstandigheden bijna een soort familie geworden, totdat Sadies familie in 1873 naar Oakland verhuisd was.

Hoewel ze niet meer in dezelfde plaats woonden en elkaar niet meer gezien hadden, had momma in de tussenliggende jaren wel regelmatig met Mattie gecorrespondeerd. Waarbij Jordan het schrijven voor haar rekening nam, aangezien Mattie analfabeet was. Ze hielden elkaar op de hoogte van de belangrijkste gebeurtenissen in hun levens, van huwelijken en geboortes tot het verdrietige nieuws als er weer iemand gestorven was. Momma sprak zo vaak over Mattie dat haar geest voortleefde in Sadies hart en ziel.

Sadie nam Malcolm mee naar hun woonkamer – modern, met gaslampen en een kolenhaard – en wees naar de met elegante Franse stof beklede bank. ‘Neemt u alstublieft plaats, terwijl ik op zoek ga naar mijn moeder.’

Ze verdween in de keuken, zette de ketel op voor thee, en liep toen door naar de achtertuin. Haar moeder zat op haar knieën en plantte tomatenzaailingen. Momma's grijze haar was samengebonden in een losse knot. Alleen aan de dikke aderen op de rug van haar handen kon je zien dat ze al zevenenvijftig was. Als kind

was ze verwend en bevoorrecht, had ze nooit in de aarde hoeven werken. Maar nadat ze de plantage achter zich gelaten had, had ze samen met haar man en kinderen een boerenbedrijf gerund: ze hadden geplant, geoogst en zo het meeste voedsel dat ze aten zelf verbouwd, tot 1890, toen poppa overleden was aan een zwak hart.

Sadies leven was het tegenovergestelde van dat van haar moeder. Al zolang ze zich kon herinneren had ze voor de dieren op hun boerderij gezorgd. Aarde was een constante geweest tijdens haar jeugd. Ze had nooit onder willen doen voor haar oudere broer en toen ze vijftien was, had ze de lastdieren voor de ploeg even snel en recht kunnen leiden als Sam, die twintig kilo zwaarder was dan zij.

Maar haar echtgenoot, Heinrich, had liever niet dat ze haar handen vuil maakte. Hij wilde dat Sadies nagels en vingers eruitzagen en voelden als die van een dame. Hij stelde voor om een palmboom in hun nieuwe tuin te zetten, in plaats van er een moestuin van te maken. Sadie had toestemmend geknikt bij zijn voorstel, maar verder geen actie ondernomen. Als ze zelf geen actie ondernam, zou hij het plan waarschijnlijk weer vergeten – Heinrich was te veel bezig met zijn bedrijf om enige aandacht aan het huishouden te besteden.

Momma daarentegen gaf er de voorkeur aan om hun eigen voedsel te verbouwen en had grootse plannen voor de tuin – boerenkool, tomaten, sla en erwten. Waarbij ze ervan uitging dat Sadie haar daarbij zou helpen. En dankzij een paar handschoenen was Sadie in staat om zowel haar man als haar moeder tevreden te houden.

‘Deze klei is onmogelijk!’ verklaarde momma. ‘We zullen er zand doorheen moeten mengen, zodat de wortels ruimte hebben om te groeien.’

‘Momma, we hebben bezoek,’ zei Sadie. ‘*U* heeft bezoek,’ corrigeerde ze zichzelf.

Haar moeders wenkbrauwen kwamen samen in een frons.

‘Juffrouw Jordans zoon is hier,’ legde Sadie uit.

‘Malcolm?’ grijnsde mamma.

Voordat Sadie kon antwoorden, was mamma al opgesprongen. Ze veegde haar handen af aan haar schort en liet de planten en het gereedschap achter. Sadie volgde haar de woonkamer in.

‘Malcolm, wat fijn om je eindelijk eens te ontmoeten,’ zei mamma stralend.

De jongeman stond op om haar de hand te schudden. Mamma liet hem haar smerige handpalm zien.

‘Het spijt me. Ik was in de tuin aan het werk en ben meteen naar binnen gerend om je te zien, nog voordat ik mijn handen kon wassen,’ legde ze uit.

‘Ik ben niet bang voor wat viezigheid.’ Ondanks het vuil nam hij haar hand in de zijne, waarna ze alle drie plaatsnamen.

‘Ik heb het gevoel dat ik je al ken, uit Matties brieven,’ zei mamma, haar stem hoog en energiek.

‘Datzelfde geldt ook voor u, m’vrouw,’ antwoordde hij. ‘Uit de verhalen van mijn moeder en oma.’

‘Wat brengt je naar Oakland?’ vroeg mamma.

‘Ik woon hier deels, m’vrouw,’ antwoordde hij. ‘Ik werk als kruier voor het bedrijf Pullman.’

‘Ik heb begrepen dat dat een fantastische baan is voor... een goede baan voor jongemannen.’

‘Ja, m’vrouw.’

‘Je hoeft me geen mevrouw te noemen,’ zei mamma tegen de beleefde jongeman.

‘Ja, m’vrouw. Sorry.’ Hij lachte. ‘Ik ben het gewend.’

Momma moest nu ook lachen. ‘Je mag me noemen wat je

wilt,' zei ze. 'Maar fijn dat je ons komt bezoeken. Hoewel we door heel wat mijlen en jaren gescheiden zijn, is jouw familie nog steeds belangrijk voor me.' Momma glimlachte, haar ogen vochtig. 'Heel dierbaar, zelfs.'

Het was bijzonder om momma zo enthousiast te zien, zo openlijk emotioneel. Het was een kant die Sadie normaal gesproken alleen zag als momma bij haar kleinkinderen was.

'Ik heb een brief van mijn ma bij me,' legde hij uit, 'met slecht nieuws.'

Momma's hand vloog naar haar hart; haar ogen vulden zich met pijn en de tranen dreigden over te lopen. Sadie voelde een vlaag van medelijden.

'Is Mattie...?' vroeg momma, met angst in haar stem.

'Nog niet, m'vrouw. Maar we denken dat het niet lang meer duurt.' Met zijn keurig gemanicuurde handen gaf hij haar de brief.

Momma's handen trilden toen ze de envelop aanpakte. Ze legde hem op haar schoot en zuchtte. Even zaten ze in bitterzoete stilte bij elkaar. Sadie kon het tikken van de klok op de eiken schoorsteenmantel horen. Ze werd bevangen door een gevoel van verdriet voor momma, en voor juffrouw Jordan. Het vooruitzicht van een leven zonder moeder raakte een gevoelige snaar.

'Wilt u dat ik de brief aan u voorlees, momma?' verbrak Sadie de ongemakkelijke stilte.

De oudere vrouw knikte. Sadie pakte de brief en las hardop:

Lieve Lisbeth,

*Ik hoop dat deze brief u en uw familie in goede gezondheid bereikt.
Ik heb helaas slecht nieuws om te delen. Moeder is al enige weken*

niet meer in staat om te eten; we denken dat ze een tumor heeft die ervoor zorgt dat het voedsel niet meer kan worden verteerd. Naomi en ik verzorgen haar, proberen het haar zo comfortabel mogelijk te maken. Voor haar ziekte hadden we besloten om naar Oakland te verhuizen, om bij Malcolm te zijn, die u zojuist ontmoet heeft. Hij is erg dol op uw stad en heeft ons ervan overtuigd dat we van zowel het klimaat als de bevolking zullen genieten.

Moeder had al ingestemd met de verhuizing, verheugde zich erop de felle klapprozen te zien en, meer nog, uw dierbare gezicht. Aan die klapprozen kan ik niets doen, maar ik kan u wel vragen om haar heengaan iets te komen veraangemen en vergemakkelijken. Zou het mogelijk voor u zijn om de reis naar Chicago te maken? Het zou zoveel betekenen voor moeder, uw Mattie, en ook voor mij.

Ik begrijp dat u het misschien niet ziet zitten om een dergelijke reis te maken. Mocht dat het geval zijn, zou u dan een briefje willen schrijven, dat Malcolm mee kan nemen als hij weer terugkeert naar Chicago?

Hartelijke groet,

Jordan

Sadie had de pijnlijke brief voorgelezen en zuchtte. Ze keek naar haar moeder en verwachtte tranen te zien, maar zag in plaats daarvan een vastberaden gezicht.

‘Is het al te laat om nog een kaartje te kopen voor de trein van morgen?’ vroeg momma aan Malcolm.

Een lieve glimlach krulde zijn lippen omhoog. ‘Dank u, m’vrouw. Dat zal zoveel betekenen voor iedereen.’

Momma slikte. ‘Ik moet jou bedanken voor de uitnodiging. Mattie heeft voor me gezorgd vanaf de dag dat ik geboren werd.

Het beste in mij komt van haar. Ik zal haar nooit kunnen terugbetalen voor alles wat ze voor mij gedaan heeft' – momma's stem brak – 'maar ik kan haar wel mijn toewijding en dankbaarheid tonen door nu te komen.'

Momma's loyaliteit naar Mattie Freedman toe was geen verrassing. De oudere vrouw was meer een moeder voor haar geweest, die vanaf de dag van haar geboorte voor haar gezorgd had. Maar momma's plan om naar Chicago af te reizen plaatste Sadie wel in een bekende, ongemakkelijke positie. Ze wilde niet dat haar oudere moeder zo'n verre reis alleen zou maken – en haar man zou het waarschijnlijk niet goedkeuren dat zij zo'n lange, dure reis zou maken.

'Wat dat kaartje betreft.' Momma's toon was weer veranderd.

'Ja, m'vrouw,' antwoordde Malcolm. 'Ik kan alles voor u regelen. Morgenochtend om acht uur zal ik een kruier hierheen sturen voor uw tas. En ik zal zorgen dat er een kaartje klaarligt bij het loket, waar u kunt betalen. Ik raad u aan om voor negenen daar te zijn, zodat u zich niet hoeft te haasten.'

'Is er ook nog plek voor twee?' onderbrak Sadie hem, ondanks haar bedenkingen. 'Ik zou graag met mijn moeder meereizen.'

Momma knikte met een klein glimlachje, een voldane blik in haar ogen.

'Dank je, Sadie. Het zou fijn zijn als je meegaat,' zei ze, 'als je denkt dat Heinrich het niet heel erg zal vinden dat je weg bent.'

Sadies hart ging wat sneller slaan bij het horen van de naam van haar man. Ze verwachtte niet dat Heinrich het eens zou zijn met haar beslissing om haar moeder te vergezellen. Hij was een man van gewoontes en vond het vervelend als daarvan afgeweken werd. Maar als ze zou kunnen regelen dat hij verzorgd werd tijdens haar afwezigheid, dan zou hij misschien wat toegeeflijker zijn.

‘Laat Heinrich maar aan mij over,’ zei Sadie, iets zelfverzekerder dan ze zich voelde. In de tien jaar van haar huwelijk had ze langzaam geleerd om een goede echtgenote te zijn. Voordat ze met Heinrich trouwde, was ze naïef genoeg geweest om te denken dat de meeste huwelijken waren zoals dat van haar ouders, met een gelijke relatie tussen man en vrouw. Ze had de verschillen tussen haar en Heinrich, een immigrant uit Duitsland, volledig onderschat. Hij had allerlei verwachtingen van de rol van een echtgenote, die Sadie niet vervuld had.

Heinrich begreep Sadies verknochtheid aan haar familie niet. Veel van hun vroegere meningsverschillen draaiden om haar verlangen om hecht te zijn met mamma, poppa, Sam en zijn vrouw Diana. Volgens Heinrich sprak zijn eigen moeder zich zelden over iets uit en was ze erg op zichzelf. Ze had geen vrienden of familie die haar weghielden uit huis. Heinrich had tijdens zijn jeugd nooit andere familieleden bezocht.

Ze waren tot een compromis gekomen – Sadie kon haar familierelaties blijven onderhouden en hij had de vrijheid om zijn eigen gang te gaan. Hoe graag Sadie het ook anders gezien had, ze had zich erbij neergelegd.

Vaak wees ze zichzelf erop dat de situatie nog veel pijnlijker had kunnen zijn. Dat hij terug naar Duitsland zou moeten of ergens anders heen. Mamma en poppa waren van Virginia naar Ohio verhuisd en vervolgens weer naar Californië. Heinrich was uit economisch belang helemaal naar een ander continent verhuisd.

Sadie was blij dat haar man zo toegewijd was aan zijn werkgever, de heer Spreckels, een mede-Duitser die de suikerkoning van het westen geworden was. Spreckels had een fortuin verdiend met het exporteren van suiker, fruit en groenten van de vruchtbare Californische gronden naar het oosten. Heinrichs werk gaf

hun een comfortabel leven met genoeg inkomen voor moderne luxes zoals gaslampen *en* maakte het voor haar mogelijk om dicht bij haar familie in Oakland te wonen.

Na het aangename bezoek van Malcolm namen momma en Sadie afscheid van hem en liepen de twintig minuten door het centrum van de stad naar het huis van haar broer. Die woonde met zijn gezin aan de andere kant van de markt. Sam en Diana waren twaalf jaar getrouwd en hadden samen een succesvolle groothandel. Diana was van Griekse afkomst, iets wat goed te zien was aan het vrijwel zwarte haar en de donkerbruine ogen van hun drie kinderen Tina, Elena en Alex.

Diana's ouders hadden destijds geweigerd om naar de bruiloft van Sam en Diana te komen, omdat ze het niet goedvonden dat ze met een Amerikaan trouwde. Maar nadat Tina geboren was, waren al hun bezwaren vergeten en hadden ze het jonge gezin overladen met eten en aandacht. Diana had hen weer verwelkomd in hun levens en hen nooit aangesproken op de onbeschofte manier waarop ze Sam behandeld hadden. De vroege problemen in het huwelijk van haar broer hadden Sadie geleerd dat compromissen en conflicten erbij hoorden in een huwelijk.

Onderweg naar Sam en Diana stopte momma even voor wat Citroënsnoepjes, een lekkernij voor haar geliefde kleinkinderen. Ze kocht een flinke hoeveelheid, zodat Sam en Diana ze zouden kunnen uitdelen wanneer zij op reis waren. Sadie onderdrukte haar jaloezie en zei tegen zichzelf dat momma ook zo gek zou zijn op haar kinderen, als God haar die ooit gaf.

Sam en Diana woonden op de benedenverdieping van een ouder half vrijstaand huis, tussen de riviermonding en Lake Merritt in. Een paar keer per jaar, als de wind de verkeerde kant op stond, drong de stank van het riool in het meer door tot in hun vijfkamerwoning. Maar over het algemeen was het een ideale

plek, vlak bij hun winkel en alle voorzieningen van de stad. Zowel Diana als Sam was opgegroeid op een boerderij en geen van beiden miste het constante werk met onvoorspelbare resultaten.

In plaats van zelf te verbouwen, kochten ze de producten van de boeren in San Leandro, waarna ze marskramers betaalden om met het fruit en de groenten langs de deuren in Oakland en de naburige plaatsen Alameda en San Antonio te gaan.

Momma liep de schoon geveegde houten veranda op en opende zonder te kloppen de geverfde houten deur rechts.

‘Hallo!’ riep ze.

‘Kom binnen,’ riep Diana van achter in het huis.

Ze liepen door de woonkamer en eetkamer naar de grote keuken.

De heerlijke geur van knoflook in olijfolie kwam Sadie tegemoet. De kinderen zwermden meteen om hun nana heen, omhelsden haar en namen de zure snoepjes in ontvangst. Tina, bijna acht, was haar babyvet al kwijtgeraakt, maar vertoonde nog geen van de veranderingen die van haar een jonge vrouw zouden maken.

Elena trok aan Sadies hand. ‘Kom mee citroenen plukken. We maken limonade voor bij het eten!’

Sadie tilde de kleine Alex op. Ondanks het feit dat ze zelf geen kinderen had, of misschien juist vanwege haar kinderloze bestaan, voelde ze een blijdschap in haar hart toen ze hem tegen zich aanhield. Ze kuste hem op zijn hoofdje, zijn donkere haar zijdezacht en glad. Hij wees naar zijn zus en ze volgden Elena de achtertuin in.

Het was duidelijk te zien dat Diana en Sam van tuinieren hielden. Rijen van zaailingen waren al zichtbaar, de kwetsbare groene blaadjes prikten door de bruine aarde. Een wolk van roze bougainvillea stak mooi af tegen de felgele klaprozen en witte made-

liefjes. Paarse bloemknoppen aan een klimplant stonden op het punt van opengaan. De dunne blaadjes van de krokussen deden Sadie glimlachen; in februari hadden ze kort gebloeid. Deze speciale krokussen waren gesplitst van de bollen die momma meegenomen had vanuit Oberlin, toen ze in 1873 hierheen verhuisd waren.

Zelfs als elfjarig meisje had Sadie de traditie ervan al begrepen, toen ze de bollen samen met momma opgegraven had in Oberlin, ze in kaasdoek gewikkeld en in zaagsel gelegd had, om ze te beschermen tijdens de reis. Momma had van Mattie geleerd om op zoek te gaan naar krokussen, ook zo'n traditie die hun familie aan Mattie te danken had.

Elk jaar waren ze het eerste teken van de lente. In Ohio bloeiden ze altijd in april of mei, maar in Oakland lieten ze hun fel-paarse en -gele bloemen al in januari en februari zien. Ze waren al zo vaak gesplitst en verplaatst. Afstammelingen van die tien bollen uit Ohio stonden inmiddels in elke tuin van alle huizen waarin ze gewoond hadden.

De citroenboom was zwaar van het sappige gele fruit. Sadie zette Alex op de grond en hield haar rok omhoog als mand. Elena plukte het fruit en gaf het aan Alex. Een voor een legde hij de citroenen in de rok, waarbij het geel van de vruchten mooi afstak tegen het blauwe katoen.

'Mama zei dat we er acht nodig hadden voor de limonade,' legde Elena uit. 'Wilt u er ook nog een paar mee naar huis nemen?'

'Ja, graag,' antwoordde Sadie, verrast dat haar nichtje zo attent was. 'Een stuk of vier, misschien?'

Elena kwam aangelopen met vier citroenen in haar handen. Ze telde ze nog een keer, om er zeker van te zijn dat ze genoeg geplukt had. Tevreden met het aantal liep ze terug naar binnen. Sadie bewonderde het zelfvertrouwen van het jonge meisje.

In de keuken stond Diana in de pan met uien en knoflook te roeren. Haar zwarte haar krulde om haar hoofd, als een soort halo, met enkele grijze haren als charmant contrast. Sam was nog aan het werk in hun winkel.

‘Blijven jullie eten?’ vroeg Diana.

Sadie schudde haar hoofd, terwijl momma knikte.

‘Eentje erbij dus,’ concludeerde Diana tegen niemand in het bijzonder.

‘Heeft momma je verteld dat wij morgen vertrekken?’ vroeg Sadie.

‘Ja,’ antwoordde Diana. ‘Heb je hulp nodig voor Heinrich?’

Sadie knikte.

‘Ik heb Tina naar nicht Lexi gestuurd, om te vragen of zij kan,’ zei Diana. ‘Ze is momenteel op zoek naar werk in de huishouding; de familie voor wie ze werkte is verhuisd.’

‘Dat zou geweldig zijn,’ antwoordde Sadie. ‘Dank je wel.’

Dat was typisch Diana. Ze hoorde wat er gedaan moest worden en ging er meteen achteraan. Nadat Sadie haar baby’s verlossen was, was Diana de enige geweest met wie ze haar verdriet had kunnen delen. Ze had geluisterd en getroost, zonder neerbuigend of te emotioneel te zijn. Diana begreep Sadies pijn, omdat ze zelf tussen Tina en Elena in ook een miskraam had gehad. Sadies buitenlandse schoonzus was haar beste vriendin.

‘Diana, weet jij een manier om klaprozen mee te nemen op reis?’ vroeg momma. ‘Mattie had ze zo graag nog een keer willen zien. Ik zou daarom heel graag een paar van die kleurige bloemen voor haar meenemen.’

Diana fronste haar voorhoofd en dacht na over de mogelijkheden. In tegenstelling tot de meeste bloemen, gingen klaprozen snel dood nadat ze geplukt waren, zelfs wanneer ze in een vaas met water gezet werden.

‘Ik heb twee ideeën,’ zei ze ten slotte. ‘Graaf de hele wortel met aarde en al uit, zet die in een pot en geef die regelmatig water. Misschien dat hij zo de reis kan overleven. En neem wat bloemblaadjes mee tussen de bladzijden van een boek; dat is natuurlijk niet hetzelfde als levende bloemen, maar dan heeft ze toch iets, mocht de plant de reis niet overleven. Ik heb wel een boek dat jullie mee kunnen nemen in de trein: *Iola Leroy*, van Frances Harper. Dat hebben jullie toch nog niet gelezen, of wel?’

Sadie schudde haar hoofd en momma ook.

‘Hebben jullie er wel van gehoord?’ vroeg Diana.

Momma schudde opnieuw haar hoofd, maar Sadie knikte nu.

‘Het is voor de Burgeroorlog geschreven door een gekleurde vrouw. De heldin van het verhaal is van gemengd bloed – gekleurd en wit. Er zit liefde in, geschiedenis, spanning. Jullie vinden het vast geweldig!’ Terwijl ze momma aankeek, zei Diana: ‘Het zal u zeker herinneren aan uw jeugd.’

Ze verliet de keuken en kwam even later terug met het boek in haar handen. Ze pakte een beker, een schilmesje en een grote lepel en gebaarde dat ze haar moesten volgen naar de achtertuin.

Diana gaf het boek aan Sadie en knielde op de grond, voor een groepje klaprozen.

Sadie sloeg de titelpagina van het boek open. Op de rechter bladzijde stond:

Iola Leroy

Door Frances E.W. Harper

Op de linker bladzijde stond een paginagrote foto van juffrouw Harper, staand achter een stoel, haar handen op de rugleuning. Ze keek recht in de camera, bijna uitdagend, maar ook zelfverzekerd,

kalm. Het bestaan van dit boek bevestigde hoezeer de rassenverhoudingen al verbeterd waren sinds het eind van de oorlog. Sadie had nog nooit eerder een boek vastgehouden dat geschreven was door een gekleurde vrouw.

Diana groef diep in de vochtige kleigrond, totdat ze de lange oranje wortel van een klapproos helemaal losgegraven had. Ze zette hem in de hoge glazen beker en schepte er aarde bij. Twee feloranje bloemen deinden boven de fluweelzachte groene blaadjes.

‘Niet te veel water geven, denk ik,’ waarschuwde Diana, terwijl ze de beker aan mamma gaf.

Toen sneed ze drie klapproosbloemen van hun stelen, nam het boek uit Sadies hand en liep terug naar binnen. Daar sloeg ze het boek in het midden open en legde de bloemen tussen de bladzijden, terwijl ze ervoor zorgde dat een van de bloemen open was en de andere twee op hun zijde lagen. Toen sloot ze het boek weer en bond er een touwtje om.

‘Dan kunnen jullie het lezen als jullie daar zijn,’ verklaarde ze.

‘Dank je, Diana,’ zei mamma. ‘Ik weet zeker dat je inspanningen voor een glimlach op Matties gezicht zullen zorgen.’

In Diana’s ogen verscheen een voldane blik. Toen hoorden ze de klik van de voordeur; Tina was terug, alleen en hijgend van de kilometer lange tocht heen en terug.

‘Ze kan nu niet komen, maar Lexi zei dat ze als huishoudster voor u kan werken zolang als u wilt,’ meldde het meisje.

‘Dat is geweldig. Dank je, Tina,’ antwoordde Sadie. ‘Dan ga ik nu maar terug om mijn man het nieuws te vertellen.’ Ze had grappig willen klinken, maar haar stem verraadde haar bezorgdheid. Als ze Heinrichs persoonlijkheid destijds beter had gekend, had ze misschien anders gereageerd op zijn aanzoek. Maar ze waren nu man en vrouw en dus had ze rekening met hem te houden.

Sadie gaf elk kind nog een knuffel, lang en stevig genoeg om de twee weken dat ze elkaar niet zouden zien mee door te komen. Ze was nog nooit zo lang van ze gescheiden geweest en was zelf verbaasd over de sterke emoties die ze voelde. Ze liet haar luidruchtige familie achter en liep terug naar haar stille en keurige huis.

‘Dus een nikker klopt hier aan, vraagt iets van je moeder en nu moet je opeens naar Chicago?’ Heinrich schreeuwde bijna naar haar.

‘Neger.’ Met kalme stem corrigeerde ze hem. ‘De beleefde term is *neger*. Ik vraag je nogmaals om dat woord te gebruiken als je tegen mij spreekt.’

Sadie zat tegenover Heinrich aan hun mahoniehouten tafel te eten. De tafel kon vergroot worden om plaats te bieden aan twaalf personen, maar nu zaten er geen tussenstukken in. Ze was blij dat momma bij Sam en Diana was blijven eten en niet thuis was om Heinrichs reactie te zien.

Sadie wreef over het blaadje dat uitgesneden was in de armluning van haar stoel. Het waren deze bladeren die ervoor hadden gezorgd dat ze de set gekocht had. Ze hadden hem helemaal vanuit Ierland laten komen en het had maanden geduurd voordat hij gearriveerd was.

‘*Neger, nikker.*’ Heinrich klonk weer beheerst, maar zijn gezicht was nog altijd knalrood. ‘Wat kan mij het schelen hoe ze genoemd worden. Ik snap gewoon niet dat je morgen naar Chicago gaat.’

‘Ik heb je toch verteld over Mattie en mijn moeders genegenheid voor haar,’ herinnerde ze hem.

‘Al lag mijn eigen moeder op sterven, ik zou er niet voor terug naar Duitsland gaan,’ zei hij. ‘Die oude vrouw heeft jullie niet nodig om dood te gaan. De dood komt toch wel, met of zonder jullie.’

‘Mijn moeder wil de reis graag maken en het is niet aan mij om te zeggen waar ze wel en niet naartoe mag. En ik wil haar graag vergezellen,’ antwoordde ze, in de hoop dat ze resoluut en kalm klonk. ‘Zo lang blijven we niet weg. Voor de reis naar Chicago staan vier dagen. En ik verwacht dat we een paar dagen later alweer teruggaan.’

Heinrich klakte met zijn tong tegen zijn tanden, zwijgend protesterend tegen Sadies plan.

‘En wat moet ik eten? Wie zorgt er voor het huishouden?’ vroeg hij uitdagend.

‘Diana’s nicht werkt als huishoudster; zij heeft tijd en zal voor je zorgen,’ zei Sadie.

‘Diana,’ gromde hij, geen moeite doend om zijn minachting te verbergen. Hij vond Diana maar arrogant en mannelijk. ‘En je verwacht dat ik voor een dienstmeid ga betalen? Voor twee weken?’

Sadies zelfverzekerdheid verdween als sneeuw voor de zon en de tranen sprongen in haar ogen.

Heinrich maakte een afkeurend geluid. ‘Het is niet mijn bedoeling om wreed te zijn,’ zei hij. ‘Ik ben een rationele man. Wij Duitsers zijn een verstandig volk.’

Naar Chicago afreizen om Mattie te zien was niet praktisch, maar niet alle beslissingen in het leven konden enkel met het verstand genomen worden; sommige dingen gebeurden nu eenmaal uit liefde. Een emotie waarmee Heinrich niets kon en die hij niet begreep. De verschillen tussen hen vormden een hardnekkige scheur in de fundering van hun huwelijk. Ze had geleerd om de breuk te verbergen door haar familie en haar diepste overtuigingen niet te delen met haar man, maar deze situatie maakte alle verschillen weer eens goed duidelijk. Een situatie die ze nu eenmaal niet verborgen kon houden voor hem. Het was onmogelijk

om tegelijk aan haar verplichtingen als zowel dochter als echtgenote te voldoen.

Voor de volgende ochtend zou Sadie Heinrich toch niet op andere gedachten kunnen brengen en dus zei ze maar niets meer. Ze hoopte dat dit net zo zou gaan als met die palmboom, waarbij hij een duidelijke mening had, maar er verder niet op door zou gaan. Ze verwachtte dat, zolang Lexi op tijd zijn eten klaar zou hebben en het huishouden draaiende zou houden, hij wel tot bedaren zou komen.

Heinrich was nu eenmaal niet zo aan zijn familie gehecht als zij. Nadat haar vader overleden was, had Heinrich haar voorstel om mamma bij hen te laten intrekken meerdere keren afgewezen – ook al woonden ze samen in een huis met acht kamers. Sam en Diana daarentegen hadden mamma meteen verwelkomd in hun grotere gezin en hun veel kleinere huis.

De suggestie dat mamma haar zou kunnen helpen als er kinderen kwamen, had Heinrich ten slotte over de streep getrokken. Maar in de tussenliggende jaren waren er geen levende kinderen gekomen om voor te zorgen. Sadie faalde in wat andere vrouwen zo makkelijk voor elkaar kregen.

Sadies hand raakte even haar buik aan. Sinds januari was haar maandelijks bloeding nog uitgebleven. Een voorzichtige en aarzelende hoop vervulde haar, maar ze had er weinig vertrouwen in dat deze keer anders zou zijn dan alle vorige. Ze had al zo vaak een bloeding gemist, gedroomd van een baby in haar armen. Maar iedere keer werd ze dan na enkele dagen, weken of zelfs maanden weer teleurgesteld, als het heldere rood de dood van haar diepste wens weer duidelijk gemaakt had. Twee keer had ze lang genoeg hoop kunnen koesteren om te gaan geloven dat ze misschien toch geen mislukking was.

Inmiddels bracht ze haar moeder en haar man al lang niet meer

op de hoogte van haar cyclussen. Het was te pijnlijk om zowel hen als haarzelf teleur te moeten stellen. Diana was de enige andere persoon die wist hoe vaak haar lichaam haar al teleurgesteld had.

Sadie begreep Heinrichs boosheid over haar onvermogen om zijn kinderen te baren. Die deelde ze. Zou hij haar keuze kunnen accepteren – hem achterlaten zodat ze bij haar moeder kon zijn? Als hij op de hoogte zou zijn van haar mogelijke toestand, zou hij haar zeker verbieden om naar Chicago te gaan. Vanavond zou ze hem extra aandacht geven, om goed te maken dat ze met haar afwezigheid zijn toch al stressvolle arbeidsleven nog eens extra gecompliceerd zou maken. En morgenochtend zou ze met haar moeder vertrekken, zelfs als hij het er nog steeds niet mee eens was.

En terwijl ze weg was zou ze bidden voor zijn begrip, of ten minste zijn acceptatie.

Wat durf je te riskeren voor vrijheid?

Op het eerste gezicht lijken Jordan en Sadie weinig met elkaar gemeen te hebben. Jordan is een zwarte lerares van middelbare leeftijd. Sadie is de witte echtgenote van een ambitieuze Duitse zakenman. Maar hun familie-geschiedenissen, die zich jaren geleden met elkaar vermengden op een plantage in Virginia, zijn nog altijd met elkaar verbonden. Op de plantage hebben hun moeders, Mattie en Lisbeth, een band voor het leven opgebouwd. Hun verschil in afkomst is daarbij nooit een belemmering geweest.

Nu is het 1894 en Mattie ligt op sterven. Lisbeth en Sadie ondernemen als moeder en dochter een zware reis om afscheid te kunnen nemen. Maar ongelijkheid zorgt nog steeds voor grote problemen. Als dochters van een nieuwe tijd zullen Sadie en Jordan samen moeten vechten voor een betere toekomst. Wat is de prijs die ze zullen moeten betalen voor vrijheid?

Mosterdzaad is een meeslepende roman over diepe vriendschap en moederliefde. Het is het vervolg op *De eerste krokus* en *Mosterdzaad*, maar kan ook los gelezen worden.

NUR 302

ISBN 978 90 297 3027 3

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT